Megjelenik a lap **Temesvárott** minden **kedden.**

Előfizetési dij akár helyben, akár postai szétküldéssel:

Egész évre . . . . 6 ft. pp.
Fél évre . . . . . 3 ft. pp.

A helybeli előfizetők a lap házhozhordásáért rendelést tehetnek a lap kiadó hivatalában.

Szerkesztői iroda: belváros, bécsi utca 69. szám, első emelet.

DELEJTŰ.

A tudomány, anyagi érdekek és szépirodalom közlönye.

Előfizethetni helyben a szerkesztőségnél, vagy a helybeli könyvkereskedésekben; vidéken minden cs. kir. postahivatalnál a szerkesztőséghez utasitandó bérmentes levelekben.

Hirdetések minden közhasználatban lévő nyelven fölvétetnek. A beigtatásért minden három hasábos egyes sorért 4 p. krajcárnyi dij számitatik.

Kiadó hivatal: belváros, kegyesrendiek utcája 89. szám Heil Adolf könyvvonalozó intézetében.

Kedd, november 16. 1858. **20. szám.** **Első évi folyam.**

A krassómegyei bányavidék.

II.

A Porta elleni hadjárat (1788-ban) a bányavárosok másodszori feldulását okozá. József császár főhadiszállása egy ideig Kölniken volt, s az oravicai levéltár két onnan a bánya-igazgatósághoz intézett császári iratot őriz. Azok egyikében megtagadtatik a kért őrsereg, mely kérést az igazgatóság azzal támogatta volt, hogy ha a törökök nem jönnének is, oláh rabló csapatok a bányavárosokat bizonyosan porrá égetendik. A császár tagadó válaszát azzal indokolja, hogy nagyobb seregosztály kiküldetését a haditerv tiltja, kisebb pedig nem használna semmit, hozzá tevén: hogy ha csak ugyan a bányatelepek pusztulása elkerülhetlen, akkor mindegy, történjék az a törökök vagy az oláhok által. Az utóbbi alternativa fájdalom beteljesedett. A vidékből rabló csapatok ütöttek be a bányahelyekbe, és tán nagyobb pusztulást okoztak mintha az ellenség megszállotta volna. A tisztviselők nagyobb része jókor Aradra és innen Gyulára menekült; a hátra maradtak közül kettő életét veszté.

Ámbár a szistovai békekötés csak 1791-ben következett, a bánsági bányászat mégis jóval előbb rendes állapotához térhetett vissza, mert a háboru szinhelye változott és hosszu alkudozások előzték a békekötést. Born, akkor udvari tanácsos Bécsben, azelőtt tanár a selmeci bányász-akademiánál, iró s különösen a „Briefe über Banat“ cimü munkának szerzője, az europai foncsoritás — amalgamatio — feltalálója kieszközlötte, hogy már 1790-ben Oravicán és Dognácskán foncsormühelyek állottak. Addig az ezüsttartalmu réz a két fém különválasztása végett Bánságból Tajovára Besztercebánya melletti kohóba, szállíttatott. Ámbár a foncsoritás az ércek vegyitéke miatt ez uttal nem sikerült, és helyette Szászkán a brixleggi ólmitatás hozatott be, amaz mégis 45 évvel később némi módositásokkal Csiklován létre jött s most is sikerrel használtatik.*)

Az előlegezési és fémbeváltási rendszert, mely, a mint fölebb említve van, b. Neffzer óta divatozott, a mult század végén egy három évi félbeszakadást szenvedett. A bányatársulatok t. i. megúnván a hosszadalmas olvasztási műtételt, a kohók visszaadását ájánlották, hogy érceiket mindjárt kész pénzzel adhassák el a kincstárnak. Igy tehát az ércbeváltás, mint az más bányakerületekben divatozik, ideiglenesen hozatott be, mely kisérlet azonban nem felelt meg a társulatok várakozásának. Az oravicai, dognácskai és szászkai bányatársulatok a fémbeváltáshoz visszatérni akartak, a moldovaiak pedig szabad rézeladást igényeltek. A szétágazó vélemények kiegyenlítése és egy tartós rendszer behozatala végett udvari tanácsos b. Reichenstein, harminc évvel előbb Müller név alatt oravicai főbányamester, udvari biztoskép küldetett Oravicára, és (1802-ben) egy rendelvényt bocsátott ki, mely szerint a fémbeváltást és bánya-társulati olvasztást vissza állitotta, ugy azomban, hogy az előbbeni határozatlan előlegezések helyett, ezek az ércek teljes értékében hónaponkint a kincstár által szolgáltassanak ki, a kész fémek pedig a kincstárnak adassanak által, és minden év végén történjék a leszámolás. Ezen rendszer, mely az érc — és a fémbeváltás előnyeit a társulatoknak biztositja, egyszersmind magában foglalta a robotok és a tizedgabonának szabott áron átengedését, és az olvasztási, favágási, szénégetési költségek, szóval minden kiadások előlegezését.

E hallatlan kedvezmények azomban Budán és Bécsben ideiglenesen ugyan meg hagyattak de helyeslést nem nyertek, s igy 11 évvel később határoztatott, hogy a tized gabonáért szabott ár helyett a piaci ár a legnagyobb drágaság idejében (1813 ota) fizettessék. Egy más lényeges módositása a Reichenstein-féle systemának (1818 óta) abban állt, hogy miután a rendes előlegezések a termelt és a kohóknak átadatott ércek értékét kimeríti, a társulatok tartozzanak ezen előlegezett pénzből minden üzleti kiadásokat fedezni, a nélkül hogy a kincstár még azon felül külön előlegezéssel járulna. E megszorítás mellett is a kincstártól kapott üzlettőke fél millióra rugott, mely lengő adósság a fémbeváltás által időről időre leapadt ugyan, de uj havi előlegezések által ujra kiegészittetett, s igy mindig fél millió körül ingadozott.

Ezen igen természetes de a legkedvezőtlenebb kö-

*) A foncsoritási műveket Csiklován ez idén nyugalomban találtuk, nem is fognak többé tevékenységbe hozatni. (Szerk.)

rülmények közt behozott rendszabályok, hozzájárulván az országos pénzügy általános bomlása és az 1815 és 1816 évi éhség a társulatoknak a bányaüzlet folytatását lehetlenné tették. Minthogy időközben a megürült hivatalokat a kincstár nem töltötte be, s a jövő rendszer felett a legnagyobb bizonytalanság uralkodott, igen természetes, hogy a bányászat az országos pénzügy rendezése, és lassan a normalis árak beállta után is, igen lassan kezdett emelkedni. Csak miután a kormány a bányaigazgatóságot s a bányahivatalokat (1835 és 1836 ban) fiatalabb erőkkel kiegészítette, a bányászat uj lendületet nyert, ugy hogy a tizenkét évi időszakot 1848ig aránylag kedvezőnek lehet tekinteni.

A megmérhetlen fejlődésre képes kincstári kőszénbányák, vasbányák és vasgyárakra nézve többször megujított javaslatok végtére (1846-ban) legfelsőbb helybenhagyást nyertek. Ezen javaslatok kivitelére szükséges munkálatokat a bányaigazgatóság tüstént nagy eréllyel megkezdette és folytattatta; a kőszénbányákat a stajerlaki, gerlistyei, domani és kuptorei határokban élénk mivelés alá vétette, és egy 12 mérföldnyi vasut építéséhez fogott, mely a stajerlaki bányákat és Oravicát a Dunával összekötendi. A kormány ezen nagyszerű munkálatok sikeresb előmozdítása tekintetéből az oravicai és boksáni uradalmakat 53 faluval a bányaigazgatóságnak alárendelte. Az 1848ki események félbeszakaszták a munkálatokat, s az 1850-ben megkezdett folytatása sokféle akadályokkal találkozott.

A társulati bányákra e vállalatok nem valának kedvező befolyással, főkép a munkabér felszökése miatt. Ezen baj egyébiránt más körülmények közt csak addig létezett volna, míg a rendkivüli munkálatok folynak, minthogy az igazgatóság a munkások hiányát egynéhány szász felvidéki család megtelepítése által némileg pótolni ügyekezett. Hanem a drágaságnak ezen helybeli és mulandó okaihoz járultak még az országosak, ugymint a robot eltörlése, a bányászok adóztatása, az adó általános emelése, a papirpénz értékének csökkenése s. a. t. Mind ez felszökteté a munkabért és az élelemszerek árát két és három annyira, és a társulatokat kényszerité, a remény- és elővájásokkal felhagyni, minek természetes következménye az volt, hogy az érctermelés is napról napra alábbszállt. Moldova, melynek bányái tán a krisist átélték volna, alig volt képes hamvaiból felvergődni.

E helyzetben a társulatok kérték a kormányt, hogy vegye által bányáikat. A kormány több ezerre menő munkások sorsát biztosítani akarván, az ajánlatot elfogadta, az által egyszersmind az akkor talán már tervezett eladását az egész bányavidéknek könnyebben eszközölhetni remélvén. És valóban, a társulati bányák vétele alig volt befejezve, midőn Bécsben az 1854-ik év utolsó estején egy nagyobb részt francia bankárokból álló részvényes társulat alapitóival egy szerződés köttetett, mely szerint a társulatnak álladalmi terjedelmes vaspályák 90 évre, a kincstári bányák és 24 négyszög mérföldnyi allodialis birtok Krassóban, azon felül dús kőszénbányák Csehországban örök időre adattak el. A társulat mindjárt más nap az az 1855-ki január elsőjén a szerzett vagyon birtokába lépett noha az átvevés csak az év végével fejeztetett be, és a társulati igazgatás következő év beálltával vette kezdetét. S itt történelmi áttekintésünkben megállapodunk; az uj tevékeny igazgatás eredményeinek elősorolása s megbirálása talán még időelőtti volna. G.

Kinisy Pál.

(Folytatás.)

Bécset, mit egykor hatalommal foglalt el a dicső Mátyás, ugy vette vissza Miksa, mintha gyermekkel lett volna csak dolga; s nem volt elég, hogy Austriából kiüzte a fejevesztett hadat: hanem bejött Magyarországba is, elfoglalta Veszprémet, bevette a királyok koronázásának székhelyét Fejérvárt, és kiraboltatá, s ott állt meg az ország szivének közepén Buda falai alatt....

A király annyira szegény lőn, hogy végtére a nyilvános pecsenyesütő sátorok alól hordozná ételét — ime a Lacikonyha eredete, — az ország is ily koldus lőn. Ki félt volna tőle?

Tehát a musulmann is megmeg mozogni, s hazánk ellen fegyverkezni kezdett. Ez időben az ország valóban egy odavetett koncnak mondható. Zápolya koronáról álmodott, fiát csak egy pár ujjnyival kivánta volna nagyobbnak, a pártosok egymást satnyitottak, rabolták, fosztogatták, testvér testvér ellen rántott fegyvert, mindenki jogot csinált, törvényt koholt, birtokot követelt!

Szegény madár! saját szülőtteid tépték tollaidat; feledvén, hogy minden kiszakitott, vagy bemocskitott toll saját erejöket csöktetendi, saját életöket fogyasztandja! — Most már a csutakos ellenség is megjelent, hogy részt vegyen az ingyen lakomán, hogy horgos kardjával nagy koncokat szelhessen.

Ismét Kinisy küldetett ellene. Fejérvár tehát odamaradt, s Kinisy a pusztítótarnak sietett ellene, ki már jelentékeny zsákmányt, s számos bilincsre vert keresztény foglyot szállított fővárosába.

Az ellent megverni még jókor érkezett, de a kárt ki nem pótolhatá. Már ekkor az ország kerekében megingottak, megzuztak a küllök, a szekér csak döcögött, minden lépten támogatni kellett. Rosz utra vezették azt.

1492-ben megint becsaptak a törökök, dultak pusztítottak mindenfelé, s borzasztó nyomokat hagytak magok után mindenfelé, a merre csak jártak; sőt ama szerencsétleneket is, kiket magokat Konstantinápolyba hurcoltak, majdnem mindannyiát halálig kinozták.

Tehát kétszeres átok szállott a nemzetre, kétvégű ostor sujtotta!

A kegyetlenséget kegyetlenséggel torolta meg Kinisy. A fogoly törököket azonnal egybehordatta, Temesvárra vitette, s a hallott embertelenségeket hasonló megtorlással rótta meg. Néhány ozmán nálunk vérzett el a kinpadon, de hány magyar gyötörtetett halálra a törökföldön! Az ozmán ismét megveretett, az országból ismét kiüzetett, Kinisy neve rettegtető rémmé változott.

De mit segített ez az halálra gyötrött hazán? hős János, tiszta keblü ifju hol voltál ekkor?

A csehek is birtak fekete sereggel, s igen használható egyéniségek, bátor és gyakorolt katonák valának. Az alvidéknek a törökök berohanásáróli megvédésére ezek valának kirendelve. Maga Kinisy is nem egyszer használta fel e sereget tervei kivitelére. Ezen harcosok Szeged tájain nagyon megmelegedtek, azután elbizakodtak, végre ellenséggé váltak. Elsőbb embertelen hálátlanság és bántalmakkal léptek föl, utóbb raboltak, gyujtogattak, sőt gyilkoltak. Megfékezésökre a király Kinisyt rendelé ki; ez mert igenis haszonvehető emberek valának, szelidebb móddal akará őket rendreutasítani; az intézkedésekre felkacagtak. Erre irásbeli parancsot meneszt hozzájok; mit összetépnek, s lábaikkal tapossák meg; sőt mintegy megdühödvén a templomoknak rohannak, s azoknak szent edényeit mind elrabolják.

Kinisy most lángra gyult, megtelt a harag pohara.

Egy válogatott csapatot vesz magához, a rakoncátlankodó idegen rablókat körülkeríti, s közülök 400at azonnal összeapríttat. A többi megretten, s hűséget esküszik. Némelyek itt már befejezik Kinisy hadi pályáját, s ezt mondják utósó küzdelmének. Mi nem.

Ulászló irányában roppant érdemei valának, a törököt több alkalommal csak neve tartóztatá vissza; és többször, például Szeverinnél, nevének puszta fölemlítése is megfutamtotta az ellenséget; annyi bizonyos, hogy hadi tetteit maga irá meg vérbetükkel. A király most már többet akart benne látni hősnél, s 1493-ban országbirává nevezé ki. Lelépett tehát a hullákkal födött vértérről, a kormányrud mellé állott, de karját még aztán is igénybe vette a haza.

Ő magamagát sem találta honn a csöndes szobában, a birói széken; a csatazaj, a robogó paripák, a villogó kardok, a futó ellenség most is kedvesebb tárgyak valának előtte.. —

Alsó Magyarországban a törökök ellen roppant bukást szenvedtek a magyarok az említett évben; a szégyen lemosására mindjárt a következő év elején Kinisy indult meg 10,000 fegyveressel A Dunát jégpáncél borítá, átkelt rajta, s Szendrőnél tábort ütött. — Már ekkor kedves fészkében Temesvárt Som Józsa parancsnokolt. —

Kinisy előre bocsátott 3000 lovast Mysiába, hogy azok a vallott kárt pusztításaikkal pótolják. a többi 7000-et Aly bég rablófészkei ellen fordítá; 20 évi ragadomány volt a bég váraiban lerakva, ércben pénzben s egyéb zsákmányokban milliókat érő. Kinisy gazdag koncot igér minden harcosnak, ki terve kivitelére vállalkozik. Létrát ragadnak azonnal a harcosok, megkezdetik a vérontás, de a rohanók mitsem tágítanak. Már birják a falakat, majd a várba nyomakodnak, s az őrcsapatot egy lábig felkoncolják. Törbe esett a bég; azt hivé, nincs is ember, ki kincseire gondoljon; s mert Mysiának tartottak a lovasok, ő is azok ellen sietett, a várban nem nagy őrizetet hagyván hátra. Mire megtudta a dolgot, minden kincse elesett, az előre bocsátott lovasokról is gondoskodva lőn. Igy szokott intézkedni Kinisy.

Aly bég most iszonyú boszút esküdött; minden harcosát — számra 8000 — rögtön egybegyüjti, s Kinisy után indul nagy léptekkel, mitsem remélvén bizonyosabbnak, mint hogy a zsákmánynyal terhelt csapatokat a Dunánál beérendi, s hogy az idegen vagyonnal foglalkozókat könnyen tönkre sujtandja. Kinisy nem szokott tétovázni; tudva, hogy honn is nagy szükség van hadára, karjára: mihelyt célt ért, azonnal haza sietett. Győztes sereg ily zsákmánynyal még nem tért haza. Voltak harcosok, kiknek jutalma 200 aranyra is rugott.

A ki leginkább csalódott, az Aly bég vala. Kinisynek az idő is kedvezett; alig lépett le utósó harcosa a jégről, mintha mind szél mind lég rögtön megfordult volna, azonnal olvadni kezdett, s a jég többé nem mutatkozott képesnek egy egész tábornak hiddal szolgálni. Aly dühbe jött, elsőbb ujjait akarta porcokra tördelni, aztán istenei ellen szórt átkokat, végre mert nem volt kin boszút állani, a török diszt, szakállát tépte ki; nagyokat fúva és dörmögve visszatért.

Kinisy előre látta, hogy sikeres vállalatát szomorú boszú követendi. Hogy előlegesen is biztos intézkedéseket tegyen, Belgrádba ment; ennek ez időszerinti parancsnoka Czobor volt. Itt azt hallja Pálunk, hogy vannak a várban, kik a törökkel alattomban cimborálnal, s miután Czobor különben is távol volt, kinálkozó alkalommal a várat könnyen idegen kézre játszandják.

Ezeket rögtön bilincsre vereti, a legmélyebb tömlöcre hányatja, s mindannyiát egyenkint kivégezteti; a többit hüségre esketi, az őrcsapatokat szaporitja, elrendezi, s távozik.

A bajnokok bajnokát, a diadalmas sereget maga a király is megakarta tisztelni. Utnak indult, hogy találkozzanak. Kinisy már ekkor igen nehezen beszélt, szavait alig lehete megérteni, de még szólott, ép test és erőben vala; csak nyelvét rontá meg a guta. Hogy a királyt hozzá közeledni hallá, mondhatlanná lőn öröme. Kiszemeli legjelesebb harcosait, s azok élén siet királya üdvözletére. A mind közelednek, a mint szólni akar, a határtalan öröm némává teszi a sértett nyelvet. Lábaihoz borul, örömét, akaratát már csak jelekben leve képes nyilvánitani. A király fölemelé, átkarolá. Most hevesebben kezd nyilatkozni, s mennyire képes vala kijelenti, iszonyú panaszokat emelt a kereszténység ellensége, a török ellen: ki annyiszor dulta föl e hon nyugalmát, ki annyi károkat okozott, ki miatt nem lend béke és pihenés, mig ártalmatlanná nem tétetik, mig tönkre nem sujtatik.

Irtó háborút tervez, s vezérül ajánlkozik.

Ulászló majdnem könnyeket hullat, s terve valósitását megigéri. Erre Temesvárra indulnak, s legmagasabb vendégét a legtisztább magyar őszinteséggel vendégeli meg.

Az említett diadalok után Ulászló magas reményekben ringódván, s Kinisy ajánlata által még inkább felfokoztatván: a hadjárat csakugyan határozattá lőn. Kinisy agyában a cél nem vala kevesebb, mint Konstantinápoly birtokba vevése. A hadak kiállittattak, élőkre Kinisy, melléje Drágffy Bertalan adatott, a cél: Bolgár-

hon, Thracia és Myzia szétdulása, s mint mondák Konstantinápoly elfoglalása vala.

Kinisy most örült lelkéből utószor. Megindult a pusztitó sereg, boszú és harag ült mindenki fegyverén, rémület és megsemmülés nyomukban; nem volt ember, ki ellenszegülni merészkedett volna. A zaklatás 15 napig folytattatott. A konc, a martalék, a foglyok száma oly nagy volt, hogy már azt sem tudták, mit tegyenek vele.

(Vége következik.)

Levelezések.

A Rajnamellékről.

(Folytatás)

Figyelmet és megtekintést érdemel az ugynevezett Rubens, vagy másként Jabachsche Haus is, két jeles egyéniség miatt, kik közül az egyik születésével, a másik halálával tette azt emlékezetessé. A kapun belől ezen versek olvashatók:

Spectator vario domus haec distinguitur astro,
Nascitur heic Rubens, huc Medicea fugit.
Sed qui Reginae patrium donarat Apellem,
Ingemuit profugae fata suprema locus.

Rubens, az ünnepelt festész, született 1577 jun. 29-én Medicis Mária meghalt 1642 jul. 3-án.

Hanem már most ideje, hogy a székesegyházról, az 1248 Meister Gerhard által építtetni kezdett, de mindekkoráig be nem végzett domról is szóljak. Ide korán reggel mentem, ne hogy az isteni szolgálat ideje alatt szemléletemmel másokat háborítsak, vagy abban háborittassam. Nagy épület, egészen kereszt alakú, éppen ugy mint a frankfurti. Ha egészen készen lesz, egy sorban fog állani a milanoival, de azt utol nem érheti; kivált ha építése ilyen lassan megy. Egyébiránt hogy a hosszas vallási háborúk után, melyekben a kölni választó fejedelmek is nevezetes szerepet játszottak, de a félbeszakított építés ismét fölvétetett, nagyrészt a porosz király ő felségének köszönhetni; ki ahhoz az álladalmi pénztárból évenkinti 50,000 talléral járul. Más 50,000-nek magán adakozások utján kell bejöni. Sed quid hoc ad tantam sitim! Zwirner, az építész, ügyességének és jó izlésének több jeleit adta már. Az ő kezeinek műve a remageni góth egyház is, mely annyi idegentől látogattatik. A dom nyugoti oldalát öt ablak diszesíti üvegfestményeivel, melyeket a tudomány és művészet nagylelkű pártfogója, Lajos bajor király, ajándékozott. Összeszokták ezen ablakokat hasonlítani a templom régibb üvegfestményeivel. Az igaz hogy az ujak mind szinezetre, mind az alakokra nézve tökélyesebbek a régieknél; hanem hogy a próbát melyik állja jobban ki, azt csak száz ablak mulva itélhetni meg. Az éjszaki oldalon Görres baráti és tisztelői, szintén készittettek egy pár ablakot, és ezeket a nagytudományú iró emlékezetére, Görres ablakoknak nevezték. Ezek Kölnben készültek; de már a müncheniekkel nem vetélkedhetnek. A kápolnák közül, — melyekben számos siremlék, különösen Hochsteden Conrad püspöké, († 1261), a székesegyház alapitójáé is látható: valamint a székesegyháznak pergamenen készült, de elveszett, és századok mulva ismét föltalált, és a franciák által ujra elraboltatott, és ujra visszakerült régi rajza, — csak egyet említek meg, mely a bemenet- és főoltártól jobbra esik, s a melynek oltárlapján Mária menybemenetele Overbecktől mesterileg ábrázoltatik.

Kölnben, a domon kivül, emlékezetes még sz. Gereon- és 600 vértanu társának temploma; hol igen sajátságos és meglepő az idegenre nézve azon jelenet, midőn a religió hőseinek kaponyáit, az egész templomban környöskörül futó galeriákon, sorban fölállitva találja. Sircsarnoknak mondanám inkább mint templomnak, ha nem tudnám, hogy az első keresztények éppen a martyrok sirjait választották oltárjoknak. A templom alsó részében mutatnak egy kutat, melybe az üldözések idején, mindezen vértanúk tetemei hányattak. Helena császárnő, kiürittette a kutat, a kut fölé oltárt, s az oltár fölé templomot épittetett, melynek kúpja mai napig fönvagyon.

Bucsut nem vehetek Kölntől a nélkül, hogy a Vallraff museumról ne szólanék; mely alapitójától Valraff tanártól nyerte nevezetét, és egy becses képtár, pénz- és régiséggyüjteményből áll. A képtárban különösen magára vonta figyelmemet a kölni iskola. Ez sok jeles mesternek, u. m. Meister Stephan, Meister Vilhelm, Martin, Meklheim, Sorell, Schön s. t. műveivel dicsekszik. Vagynak ismertebb nevü művészektől is: p. o. Kranach Lukácstól Jezus és János; Dürer Albrechttől a vándor zenészek; Rubenstől sz. Ferenc visiói. Az olasz iskolát Carlo Dolce, Paolo Veronese, Tintoretto, Coreggio diszesítik. A legujabb németalföldi iskolából Slingenmeyer (hajótörés) Jordan (Prometheus) Camphausen (belgrádi csata) Bendeman (babiloni fogság) műveivel találkozunk. Az egész museumot csinos hölgy mutogatta, kivel máskor és máshol szivesebben társalognám; de már tudományos tárgyakról, inkább férfiakkal szeretek értekezni.

Végre, hogy képünk teljes legyen, vegyünk még egy üveg valódi Eau de Colognet Jean Marie Farina gyárából, mely Julichs Platz Nr. 4 találtatik; és azután siessünk a vasuthoz, hogy még annak idején Bonnba érkezhessünk, a rajnamelléki gazdasági egyesület gyülésére; miről jövő levelemben.

Pados.

Fehértemplom (illirbánsági határőrezred) october közepén. Városunkban a végőri század tanodája kisérleti kertet tart, melynek miveltetéséről némely eredményt közlésre érdemesnek tartok. A vetemények átaljában gazdagon jutalmaztak, csak a csövesbuzánál nagy hiány mutatkozott. Ezen buzafaj magja „Sandomiri buza“ a magyaróvári intézet gazdaságából hozatott. A magvak nyomoruságos kinézése, még inkább pedig a fenés üszög gyakrani előfordulása arra birtak engem, hogy

a magvakat szigoru bánásnak alávessem, hogy üszögtelen portékát kaphassak. Ezen mag, miután ismételt mosdás által oly tisztává lett, hogy a viz róla zavartalanul lefolyt, könyeden leszáritott, meglehetős töményitett rézgálic olvadékjával (8 lat rézgálic egy itce vízre) telíztetett. A pácolás előtti csiráztatási kisérlet 63% csirázható magot mutatott ki, a pácolás után még csak 28.5% (897 mag közül 257) csirázott; avagy mi mindegy: a telizés által a rézgálic a magok csirázó képességének 55%-jét fojtotta el. A tapasztalás ismételve arra mutat, hogy ásványos savakkal csak legnagyobb vigyázattal kell bánni, hogy sok ne legyen a jóbol. — A csillagfürt (lupine) vetésével is történt kisérlet, de nem szerencsés, a mi a mag rosz voltából magyarázandó, miutan a nékem beküldött fél font sárga, és fél font kék csillagfürt magvából, az elsőbül csak 20, a másodikból csak 25 szem kelt ki, a melyek is a hüvelyek kifakadásáig erős hajtást mutattak, ugy hogy a kék csillagfürt ez idöben 32" és 28" átmérőre nött, ellenben a sárga csillagfürt 15" magasságra és 18" négyszög átmérőre fejlödött. A sárgából magot nem nyertem, ez már a hüvelyben kiszáradt. — — Az átaljános aratási eredményekről szólva, mondhatni, hogy ezek, a legritkább eseteket kivéve, mindenütt 15—20% csekélyebbek voltak mint a kisérleti kertben. Mohár és tengeri jól, sőt igen jól tenyésztek. Azt hallám, hogy az elsőnek 800□ ölnyi birtokrészeken termett mennyiség 25—28 fton adódott el még a szálon; tengeri itt ott 40 söt több mérő szemes magot adott, a mi az itteni miveltetési módnál (egy öl távolság, 4—6 növényszál egy csomóban) valami rendkivüli lenne.

A szüretelés m. hó 11-én kezdődött itt, a legnagyobb idei termés holdankint 2—3 tíz akós hordóra keverékkel rug, sokkal gyakoribb ennél kevesebb a termés. Valamint a mennyiség, ugy a minőség sem tesz jó borszüretet kilátásba, mert még eddig jó szölő nem jött kezeinkhez, a mit valamennyi idevaló oenologus elismer. Innét van, hogy borok melyek még 3 holnappal azelött 5 pengö forinton vétettek akónkint, ma 6 ft. 30 kr. — 7 fpp-on elkelnek. Mig tavaly másutt tapasztalt mostoha termelésnél fogva bécsi kereskedök nálunk már a szüret ideje alatt szerződéseket kötöttek, sőt már a mustot is elszálliták, ez idén a borvevök nyoma sem látszott, miből tán következtetni szabad, hogy más szölömivelö vidéken jobb szüretelés volt kilátásban.

Mint e vidék gazdasági haladásának nem csekély bizonyitványa említést érdemel, hogy az idevaló ezred 12 darab Zugmarrféle ekét, 12 darab brabanti boronát, és több kukorica apritót vásárolt, és a különféle századoknak elosztogatta, miáltal a végörezred földmivelö népe jobb gazdasági eszközökkel megismerkedik, és lassankinti behozatalával megbarátkozik.

A pirositó buzérral (krapp) is történtek ez évben kisérletek az ezred területén, a hadi fökormányszék felhivása következtében, ez azomban teljesen sikertelen volt, mint az előzmények után mást várni nem is lehetett. Ha már egy szederfa ültetvény nem a legjobb helyiségnek nevezhető buzérföld használatára, azon eljárás: a két font buzérszemből nyert növénykékből 2 hold szántóföldet beültetni, a többit pedig a jó isten gondoskodására bizni, még sokkal kevésbé alkalmas arra, hogy ezen festönövény miveltetéséről döntö itéletet hozhassunk.

TÁRCA.

A huszasnak szerencséje és vége.

(Humoreszk.)

Valamint a fecskék öszi időben hazavonulnak melegebb honjukba, miután minden országban körül repdestek, ugy most a huszasok is hazájukba költözkednek, a banknak pincéibe, miután esztendök óta rejtett fészkekben laktak, és minden urak tartományában köröztek. Egy évtized előtt rögtön fékezhetlen vándorkedv szállta meg öket, nem volt az uri utcában már maradásuk, kifelé kivánkoztak, hogy a világot láthassák. Mily vigan ugráltak a fizető asztalokon körül, midön levegőre hozták, mennyire hizelegve érezték magukat azon izgatott mohóság által, melyel a közönség utcára hordta öket! Midön az elsők künn voltak, már a többiek számára sem volt maradás, mindnyáján a szabadságot élvezgetni akarták; világló csoportokban rohantak ki a világosságra az emberek felé, kik oly kivánkozva jöttek elejükbe. Azon modor által, melyel fogadtattak, ezen csillámló teremtmények hiuságának szükségkép legnagyobb fokra kellett csigáztatni; az emberek kölcsönösen vetélkedtek a különös tisztelet bizonyitásaival, sőt naponkint mindig magasabbra és magasabbra becsülték értéküket. Mi csuda, hogy a jó lényecskék fenhéjázókká lettek! Hogy egy forintos bankó egyértékü legyen három huszassal, ezt a nyalka csillogó legények többé elismerni már nem akarták; a hol három közülök együtt volt, ott magukat sokkal jobbnak, sokkal többre tartottak, és csak a porosz tallért félig meddig magukhoz hasonlónak ismerték el. Lassankint minden honi dolog iránt blazirtságot éreztek, a belföldi viszonyok sehogy sem tetszettek nekik, és ők seregesen vándoroltak ki. De nem valamennyi birt oly erős jellemmel, hogy künn is huszasos természetéhez hív maradt volna, sokan, sőt a kivándorlók legtöbbjei oly gyávák voltak, hogy születésüket megtagadták, hogy régi családjuk fényes tetteit elfelejtették, és régi cimerpaizsáról lemondottak. Különféle kétséges értékü cimborák társaságában forogtak, testvériséget kötöttek rosz külföldi forintokkal, és végtére — oh szégyen ezen pillanatra, — külszolgálatokba állottak, kirekesztettek minden hazafi érzelmet, történeti emléket, idegen liveriát öltöztek magukra, és beolvasztani engedték magukat, hogy uj alakban ismét forgalomba jöjjenek. Ekként az elfajult fickók mint közkatonák a németség minden birodalmát bebarangolták, elszórt csapatkákban majd itt majd amott látattak; saját maguk nem ismertek egymásra többé!

Más, de nem kevésbé becstelen és hazafiatlan volt azon huszasok maguk viselete, melyek születésük földjén visszamaradtak. Nem a hazaszeretet tartotta öket honn, csak a nagy árajánlat, azon vágy, hogy nagyra tartassanak. Félelemből, nehogy képzelt magasabb értékükért rászedessenek gyáva önzökként hozzáférhetlen rejtekekbe vissza huzódtak, lyukokba elbujkáltak, szalmazsákokba vagy piszkos harisnyákba rejtőzkedtek, elmaradásuk által akartak tündökölni, és biztos állásukat csak akkor elhagyni, ha ez legnagyobb haszonnal történhetendik. Ah, az ő tervük sokára nagyon is jól sikerült. Egyesek, melyek itt ott mutatkoztak, bámulattal nézettek. Mind egyike ezen kis uraknak félistennek tartotta magát, ki csak igen rendkivüli föltételek alatt jöhet e földre vissza.

De a gög a bukást előzi meg. Elég soká tartott az ezüst cimboraság despoticus önkénye. Egy uj törvényhozás volt folyamatban, mely az ezüstös pénzaristocratiát kiváltságaiban

fenyegette. A huszasok, kiket homályban elhatalmasodni engedték, kényelmetlenül kezdték magukat érezni; eleinte lassan, azután mindig sebesebben siettek ki szurdokjaikból, azomban nagyságuk nimbusa már elenyészett, a „drága“ huszasok elszalasztották a jó alkalmat, ők növekedő közönyösséggel fogadtattak, a világtörténelmi: „már késö“ rajtuk is végzetté lett.

Ekkor egyik szép nyári napon azon szabály adatik ki, mely egy uj nemességet, az „uj értéket“ hozta be. Borzadás futotta át a huszasok velejét — belátták hogy végórájuk közeledett. Még mindig egy ideig nyulósan visszamaradtak, oly bátorsággal küzdöttek, mely jobb ügyre lett volna érdemes. Az uj érték a huszasok hadseregének Moszkója volt, november elseje annak Berezinája leend. A „régi huszasok“ melyek october végeig a régi bankók védelme alá nem adták magukat, még az uj érték közpardonjában sem részesülhettek. Ama büszke 20, magát oly meggyőzhetlennek mint Sebastopol tartván, ma egy bukott nagyság.

Ez a rosz cselekedet átka! A régi cimborák, melyek tíz év előtt lobogó zászlókkal kivonultak, azon öntudatban, hogy 30 pengő krajcárt érnek, most alázatosan, törődötten ide sompolyognak és örülnek, ha hogy őket $19\frac{1}{2} = 34$ ujkrajcárba vesszük — az uj huszasoknak tapasztalatlan ifjuságuk tekintetéből kegyelmeztetett, ezeket 35 ujkrajcárral fizetni kell. De az egész makrancos régi huszas-nemzetség azon sorsra itéltetett el, melyet Nagy Péter a streliceknek, II. Mahmud a janicsároknak készített; meg fognak semmisíttetni, feloszlatni, beolvasztatni. Mert a ki felmagasztalja magát le fogaláztatni.

Ez a huszasnak szerencséje és vége.

Heti szemle.

— Szabó József jeles geologunk a „Gazdasági Lapok“ 43. számában érdekes levelet közlött földtani utazásáról Békés Csanádban, melynek elejét átveszük: A mult század első negyedében kapta Haruckern báró a török háboru tartása alatt szerzett érdemeiért nehány község kivételével az egész Békésmegyét. Az akkori állapotot jellemzi az, hogy Haruckern e birtok helyett inkább szerette volna a Lukácsfürdői malmot Budán, mert az jobban jövedelmezett.

Vannak emberek, kik emlékeznek, hogy Kigyós puszta (22 ezer hold) 50 ftért volt haszonbérbe adva. Kitelvén ennek ideje: a következő bérlő 90 ftot és egy pár veres csizmát igért. Erről mindenki azt mondotta, hogy roszul számolt, hogy bele bukik.

Jelenleg Kigyós egy részére dohányosok vannak telepitve, kik egy, éppen ottlétemkor fölszentelt templomnak épitéséhez közel 15,000 fttal voltak képesek járulni.

A felszentelési ünnepélyt emelte Fogarassy püspök ő méltóságának jelenléte.

A vendégek között volt a még igen jól kinéző 90 éves Ziegler épitőmester, kinek ez már a huszonhatodik temploma, s ki élő szemtanuja azon haladásoknak, melyek Kigyóson, s átalában a megyében közel egy század óta történtek. Ifju korában Belgrád alá volt küldve, megbizással Laudon táborába, kivel személyesen érintkezett, s kinek részletes működéseiről hű emlékező tehetségénél fogva több érdekes adatot közlött.

Azonban nem áll a hosszuéletü emberek között ott e példa egyedül, mutattak Kigyóson egy 93 éves parasztot, ki oly hetykén járt a ház előtt pipázva fel s alá, hogy alig tartaná az ember 60 évesnek. Nehány év előtt neje bepanaszolta az öreget: hogy mást szeret.

— Bega Szent Mihályon a fiok dohánybeváltó hivatal feloszlattatik. A bécsiek az itt létező három emeletes dohányraktárt, mely azelőtt kincstári uradalmi raktár volt, és közvetlenül a Bega partján áll, már is szemle alá vették s a nemzeti bank által átvett uradalmaknak közelebb szándokolt eladásakor, megvenni szándékoznak, azt sörházzá átalakitandók.

— Szakértők szerint ugyan itt gőzmalom is helyén lenne, miután a vidék falvai: Szabadfalva, Dinyás, Szent-Márton, Szakálháza stb. mind hires buzatermesztők, és Temesvárott a lisztgyártás a regale végett oly állapotban van, hogy kivitelre soha sem lehet számot tartani.

— Topolyán, Bács megyében, vérhas uralkodik, annyira hogy rövid idő alatt 17 gyermek $1\frac{1}{2}$—5 éves korában meghalt. Maga ezen tényen kivül szomoru a szülők magaviselete is, kik minden orvosi segélyt makacsul visszautasítnak, és a kuruzsolók szavait legbizalmasabban hallgatják.

— A pesti kereskedői kebelzetben indítvány tétetett egy uj gőzhajozási vállalat létesitésére. A tárgy megvizsgálására bizottmány neveztetett ki.

— Pozsonyban is gazdasági egyletet terveznek.

— Füredi, ki nemcsak mint énekes, hanem mint népdalszerző is jeles, eddigi szerzeményeit összeszedni és közelebb kiadni szándékozik.

— Az általunk is közlött hirt, mintha a bécsi tudományos academiának 40,000 pftnyi budgetje mérsékeltetett volna, a brünni ujság valótlannak nyilatkoztatja.

— Konstántinápolyban is magyar vendéglőbe lehet szállni, mert Thótfalussy „Pest városához“ cimzett hotelt nyitott itt, és az utazóknak magyar borral, és magyar étekkel kedveskedik.

— A „Magyar Sajtó“ 133 száma „Humaniorák vagy természettudományok“ cimü cikket közöl, mely megérdemli, hogy minden olvasónk legnagyobb figyelemmel olvassa. Szerzője az utóbbiaknak nyujtja a pálmát.

— Jezvin közelében mult hó 24-én az országut melleti kútnál egy hat holnapos figyermek holtteste találtatott. A szorgalmas kutatás kisütötte, hogy a gyermek gyilkosa saját anyja, St. M. rékasi asszony volt.

— Szabadkán m. hó 24-én D. J. összeveszett Antal fiával, mi közben az utóbbi atyját mellén ejtett két késszurással a másik világba küldé. Oh népnevelés mekkora még a te miveletlen térséged!

— Bolgárország Widdin városában és környékén a mult héten annyira dühöngött a dögvész a szarvasmarha közöttt hogy itt is amott is naponta 5—6 darab marha esett el, mi a kereskedést nagyon hátráltatta.

— A kivándorlási vágy ugy látszik mindinkább gyarapodik Bánságban. Nem rég Csudanovetz lakói engedélyért folyamodtak, hogy a Fontina Fetje nevü pusztán az illirbánsági határezredben letelepedhessenek; hasonlóan Szokolár lakosai Ludas és Nádas németbánsági gyarmatokba kivándorolni akarnak. Mig ezek őszi fészkeiket elhagyják, addig a bosnyákok az innenső határokon keresnek jobb jövőt; közülök ismét számosan telepedtek le Futakon.

— A M. Sajtó Szemere Pálnak meleg szavakkal irt életrajzát közlé, melyben azon ohajtás fejeztetik ki, bár adatnának ki ősz irodalmi bajnokunk költeményes és prózai munkái. — Valóban régóta csudáljuk is, hogy ily becses munkák összegyüjtéséhez még hozzá nem fogtak, és hogy a legnemesebb irók egyikének terményei még nem forognak közkézen.

— Madridban a községtanácsa Calderon házát akarja leromboltatni — a város planirozása kedveért. Az ujságok nagy lármát csapnak e barbarságért, és tán sikerülend nekik a szentségtöröket visszarettenteni.

— Ügyvéd, s kolbászkészitő. Franciaország egyik városában egy kolbászkészitő egy ügyvédhez ment s kérdi tőle, ha valjon a kutya által felemésztett kolbászok árát lehet-e a kutya tulajdonosán követelni? Igen, felelé az ügyvéd. No hát ugy kérem az urat, fizesse meg kutyája által okozott káromat, mely 12 frankra rug. Az ügyvéd a követelt összeget kifizette ugyan, azonban másnap a kolbászkészitőhöz 12 ft. 50 cent. összegre rugó számlát küld, mely összeget, mint tanácsáért járó dijt kifizetni kérte. Mit volt mit tennie a szegény kolbászkészitőnek, minthogy a perlekedés még több költségébe került volna; a követelt összeget szépen kifizette, s megfogadta, hogy tanácsért többé ügyvédhez nem fordul.

— A polka mint a keringő Csehországból származik.

Polka nevét a benne túlnyomóan előforduló féllépéstől vette. Polka csehül felet jelent. Bécsben 1839-ben táncolták először.

— A brüsseli jesuita collegium első emelete felé m. h. 18—19-re éjjel valaki bombát hajitott, mely a falakban és ablakokban nagy kárt tett, és ugy látszik a ház rektorának volt szánva. A büntett indokát abban keresik, hogy a jesuitáknak Brüsselben igen kevés barátja vagyon. A polgárok zúdulnak ellenök, mert nagy növeldéjük jövedelmeiből semmit költenek. Mindenük a mire szükségük van, még ruhák és saruk is, a collegiumban készíttetik; semmitsem hozatnak a városból, minden rendelésüket másonnan teszik. Ezenkivül a polgárság ártalmára kereskedési üzletekbe is avatkoznak, a mint is egy keztyűgyár, mely legnagyobb Belgiumban, és „Hegel“ cég alatt ismeretes, állítólag az ő tulajdonuk; szintígy Brüsselben a legnagyobb virággyárt, egy mellényke készitő gyárt (corsets), egy csipkegyárt stb. az ő számadásukra kezelnek. Ismeretes dolog, hogy Antwerpenben a legnagyobb kereskedői házak néhányai lappangó cég alatt a nevezett rend tulajdonához tartóznak.

— Jászai Pál jeles történelmi művét: „A magyar nemzet napjai a legrégibb időktől az arany bulláig,“ egy hazánkfia Bécsben németre forditani szándékozik.

— Érsemlényen (Északbihar), okt. 24-én estefelé a falu fiatal legényei vigan boroztak, s e borozás közben Lengyel László nevü, igen csinos legény lépett másodmagával a borozók közé. Lengyel László a faluban elismert szépségnek tartatott, s jó tulajdonságai közé tartozott az, hogy a korcsmában ritka vendég volt; mint a természetben a fehér holló. Balcsillagzata azonban, éppen e szerencsétlen órában vezette vesztének helyére: ugyanis a bortól, de leginkább az irigységtől felbőszült legények, botokkal rohantak reá, e veszélyes fogadtatást nem is gyanitva a szerencsétlen, futni kezdett; de a felbőszültek utána rohantak, s lakának kapujáig kergették, hol több kemény ütéstől elkábultan összerogyott. Az áldozat még birt annyi erővel, hogy a házba bevánszorgott. Az ütések halálosak voltak, miért is másnap kínok között adá ki lelkét. A legények, kik e gyilkos tettet elkövették, lehettek 8 vagy 9-en. Vele ment barátja védte őt egyedül; de védelmének jeleit ő is homlokán és hátán viseli. A tettesek 24-én elfogattak, s most várják illő jutalmukat.

— A Bécsben m. é. dec. 12-én elhunyt hires statistikus b. Reden Vilmos Frigyes statistikai gyüjteményét, melynek rendeltetéséről annak idejében mindenféle hirek merültek föl, a hátramaradt örökösök el akarják adni. Nincs oly földrajzi vagy statistikai kérdés, e szót statistikai legszélesebb értelemben véve, melyről itt nagyobb részt együtt ne találnók mindazt, a mi a gyüjtő haláláig nem csupán könyvekben, nyilvános hirdetményekben és röpiratokban, hanem szétszórva ujságlapok és időszaki folyóiratokban is megjelent, vagy a mi számos összekötettései következtében mint kézirat hivatalos vagy magán uton jutott el hozzá. A gyüjtés főrészét több mint 900 nagy ivrét mappák képezik, melyeknek mindegyike ismét több csomót tartalmaz. E mappák részint országok, részint szakmák szerint rendezvék, és ezekbe aztán a vékonyabb könyvek, röpiratok, egyes lapok, kisebb tájképek, ujságokbóli kimetszetek, magán levelezések, cikkek, könyvcimek vannak beosztva. Csupán a mi szám, terjedelem, vagy alakjára nézve nem volt e mappákba fölvehető, áll külön, mindazáltal szintén a rendszeres sorrendben, és csupán e munkák több mint 8000 könyv és ezer térkép. A mappák tartalmát tekintve e gyüjtemény 13,000 könyv és 1700 térképnél többet számlál.

— Egy amerikai lap szerint az utóbbi 12—13 év alatt nem kevesebb mint 11 nagy atlanttuli hajó süllyedt el végkép, u. m. „President“ angol hajó 130 személylyel 1,200,000 dollár értékkel; „Arctic“ 300 sz. 1,800,000 dol. ér. „Pacific“ 240 sz. 2,000,000 doll. ér. „San Francisco“ 160 sz. 400,000 doll. ér. „Central Amerika“ 387 sz. 2,500,000 doll. ér. „Independance“ 150 sz. 100,000 doll. ér. „Yankee Blade“ 75 sz. 280,000 doll. ér. mind amerikai hajók; továbbá két angol hajó: „City of Glasgow“ 720 sz. 850,000 doll. ér. „Tempest“ melyet mint Abelt testvére ölt meg: a vihar, 150 sz. 300,000 doll. ér. „Lyonnais“ francia hajó 160 sz. 280,000 doll. ér.; végre legujabban „Austria“ 500 sz- 840,000 doll. ért. Az összes veszteség 2662 sz. és 10,560,000 dollár.

— A newyorki kristálypalota lángok által felemésztetett. Midőn a tűz kitört éppen az Amerikan Institute kiállitása volt, és 2000 ember volt jelen. Félhető hogy több ember veszett el.

— A magyar academia igazgató tanácsa f. hó 20-án ülést fog tartani, s akkor elhatározni, vajjon lesz-e nagygyülés, vagy nem, s ha lesz, a napot is kitüzendi. Az academia szabályai a tagok választására nézve is megváltoztak, t. i. azelőtt minden rendes tag ajánlhatott bármely szakra választandó tagokat, ezután pedig a tagok csak a magok osztályba ajánlhatnak ilyeneket.

Temesvári ujdonságok.

* Városházunk ujra alakulása már most befejezettnek mondható. A disztérre szólgáló homlokoldal nekünk egy két emeletes épületet mutat, melynek stilusa kiválólag görög, noha közepe inkább uj renaissance stilban tartva van. A gyülés terem, kivülről erkélyel jelölve, hatalmas ablakokat emel két emeleten át majdnem a fő párkányzat alá. Jobbra balra Minerva és Themis lenyomatai. A terem ablakai fölött a város címere látható, az oromzat fölött a régi Temesvárnak hagyományos ábrázatja, mely azelőtt csak a falra festve volt, most gipsznyomatban díszlik, mellette azon diák versek, aranyzott fémbetükkel, melyek városunk régi sorsát emlegetik, és akként hangzanak:

Olim quid fuerim, praesens insigne docebit.
Moenia quae circa turcica steucta vides,
Caesareis vicit princeps Eugenius armis;
Quae tibi nunc fulgent, Mercius arte tulit.
Dent autem Superi, postraema in Saecula mundi
Optata hac semper conditione fruar,
Qua fruor augustis aquilae dum protegor alis,
Dum regit haec sceptris Austria diva suis.

Ezen versezet hihetőleg a jezsuitáktól származik, kik midőn a mult század második felében Temesvárott működtek, kapukat, bástyákat chronogramokkal láttak el. A fenebbinek magyar forditása következő:

Hogy mi valék hajdant, a jelen dísz-cimer utal rá:
E törökös bástyák, mikre szemed ma mereng;
S melyeket a fejedelmi Jenő küzdött le dicsően;
De mai fényében Merci müvére találsz.
Adja az ég, hogy századokig élvezzem az édes
Jólétet, melynek mostani sorsom örül:
Mig a hatalmas sas fölséges szárnyai védnek,
S kormánypálcáját Austria tartja fölém.

Ezen épület alapja 1731-ben vettetett, egy török fürdő helyén, és 1734 készült el, hanem csak egy emelettel; a második emelet a disztérre szolgáló oldalra körülbelöl e század első tizedében rakatott fel, mint ez a mostani átalakitás alkalmával kitünt. — A városi hivatalok már most helyüket elfoglalva működnek, és a kereskedelmi kamara is ujra ott ütötte fel tanyáját.

* A kereskedelmi kamara a keresk. ministeriumhoz intézett utolsó évi jelentésében azon ohajtását fejezé ki, hogy Temesvárott kereskedői törvényszék állitassék fel. Ennél következtében a cs. k. tartományi törvényszék véleményadásra szólitatván fel, ez a kamara ohajtását pártolta, és véleményezését már a helytartóságnak benyujtá. A jelenlegi birói eljárás nem felelt meg az élénk forgalom igényeinek, és miután a

mostani törvényszékeknél előforduló beadványok nagyobb fele csupán csak kereskedelmi pörökre és igényekre vonatkozik, kétséget sem szenved, hogy nagy szükségen leend segitve, a min a birák és panaszlók majd egyaránt örülni fognak.

* A nem rég ide érkezett iskola nénék (nem szürke apácák, mint tévedésből neveztük őket megérkezésük alkalmával) közel 300 leánytanitványt számlálnak már, ezen nagy kerestetésük által kimutatják, hogy mire volt nálunk különös szükség, t. i. leánynöveldékre. Még avagy 60 leányka előleges jegyzetbe van véve, mert befogadásukra már hely nincs az iskolában. Az iskola nénék a rendes tanodai órákon kivül serdültebb leányoknak külön oktatást adnak magasabb tanulmányokban, francia nyelvben, és zongorában. A szürke apácák, kik az irgalmas rendhez tartoznak, hihetőleg nemsokára szintén képviselve leendnek Temesvárott; hivatásuk a betegek ápolása a kórházban.

* Hiteles forrásból tudjuk, hogy valamennyi vaspályánál az árutariffa januar elejétől fogva a vámsuly szerint fog számitatni. Miután ez kisebb az eddigi sulynál, az árak aránylagosan mértékeltetni fognak. A fizetések osztrák értékben történendnek.

* A temesvári gazdasági egyesület december 14-én közgyülést tartand. Rendszabályokat tartunk szükségeseknek, melyek az intézetet eddigi akaratlan tespedéséből kiragadják.

* Szinházi játékrend: novemb. 16-án Troubadour, opera. 17-én Gefängniss, vigjáték Benedixtől. 18-án Testament des grossen Churfürsten, irta Putlitz. 19-én Der Courir in der Pfalz, vigjáték irta May. 20-án Die Jüdin, opera. 21-én Werkelmanu, bóhozat. 22-én Cato von Eisen, vigjaték, Deutsch ur jutalmául. 23-án Der natürliche Sohn, irta ifj. Dumas.

ɔɔɔ A szinházról a mult számban nem szóltunk, mert — igazat szólva, kellemetlen benyomástól akartunk menekedni. Most is kevés alkalmunk lesz a dicsérő kürtbe fuvatni. November 4-étől egész 15-dikig 12 szinházi előadás volt, és közte nem kevesebb mint 7 bohózat. Azelőtt már sokaltuk a bohózatok számát, most ezekkel eláraztatunk, mintha bizony Temesvárott 3—4 szinház volna, melynek egyikében csupa bohozatokat adni szabad. Sajnáljuk lapunk terét a cimek elősorolására vesztegetni, mert oly darabok, melyekben a trágárság, és aljasság annyira terjeszkedik mint rendesen ezen nemü fércmüvekben a kritika tárgyai sem lehetnek. Az a jó mégis van bennük, hogy mikor látjuk, önkénytelenül hálát mondunk, hogy a magyar irodalomban ilynemü szini kinövések (leggyöngédebben szólva) nem léteznek, és reményljük nem is fognak keletkezni soha. Ezen sok bohózatok szinre hozatalát nagy részben Schönau ur pesti komikusnak köszönjük, ki most nálunk vendégszerepel. Első föllépéseül a „Talisman“ cimü Nestroy-féle darabot választá, melyben a vendég elég ügyességet tanusitott, és tetszést aratott. Hogy azonban e siker tartós nem volt, bizonyiták a többi előadások, melyekben a közönség ugyancsak gyéren vett részt, annál is inkább, minthogy az élces Talisman mögött messze hátrább maradtak. — Operák közül ez időközben hallottuk „Ernanit“ melyben Norsed k. a. jeleskedett, „Marthát“ — mely alkalommal a szinház látogatásától akadályozva valánk, és „Tell Vilmost.“ Ez utóbbi a jelen szinházi szak egyik legjelesebb előadása volt, és Klerr Lajos karmester jutalomjátékául adatott. Mindenek fölött kiemeljük a karénekesek derék magatartását — a mi ezen operánál fő, — és a zenekar jól iskolázott működését. A második felvonásbeli, Reszler, Bodorfi és Reichmann által előadott hármas dal a mai est fénypontjaihoz számitandó, és mind a három énekest méltó kihívásban részesité. Friedrich asszonyság (Mathild hercegnő) szerepét szokott bájjal, és mesterségével adta elő. Klerr ur két izben tapsoltatott ki, — ezt már az opera választása miatt is érdemlé. Drámai előadásokból csak Benedix „Mathild“ cimü szinjátékát emlithetjük, melyben a főszerep Lenz k. a. nak jutott ki feladásának elég hűséggel felelt meg. A „Rechnungsrath“ cimü vigjáték is ismételtetett, előadatásán nem voltunk jelen.

Kereskedelmi hirek.

Temesvár novemb. 12-én. A mai heti vásáron a termények következő árakon keltek: buza (84²/₈) 2 fr. 59²/₈ kr. közép (77 ftos) 2 fr. 47²/₈ kr. csekélyebb (76) 2 fr. 14⁴/₈ kr. kétszeres, közép (76) 1 fr. 54 kr. Rozs (75) 1 fr. 30 kr. Árpa (55) 1 fr. 30. kr. Zab (38) 1 fr. 17⁴/₈ kr. Tengeri (84) 1 fr. 17. pp. pozsonyi mérőnkint.

Bécsi börzetudositások, novemb. 13-áról. A tartós hideg idő által segítetve, a terménykereskedési forgalom annyiban javult, hogy a legtöbb fogyasztó a szükséges árukkal nagyobb mennyiségben magát ellátott, minél fogva magasabb árak engedményeztettek is; ellenben valami áruelkelésről a szomszéd tartományokba nem hallatszott semmi.

A gabonaüzletben az időjárási viszonyok ugy látszik egyelőre az adásvevést inkább hátráltatni, mintsem elömozditani alkalmasak; ha Alsó-Magyarországból a hozatal gyérebb fog is lenni, más részről az elszállitás is a felső Duna részére egyszerre mintegy megszakadtnak tekinthető; és miután észrevehetni, hogy Csehországban és Morvában valamennyi gabonanemüek ára rendesen alábszáll, a gabonakereskedés ezen határozatlan állapotja hihetőleg még egy ideig tartand. A mult hét folyamában minden fogyasztási piacon nyomott árakon csak csekély forgalom volt, ellenben a mai börzén mintegy 30000 mérő buza jött forgalomba, mely alkalommal a nagyobb liszteladások következtében, az árak is néhány krajcárral javultak.

Buza, régi bánsági 86. 87. 87½. 88 ftos 3 fr. 84 kr. 4 fr. 9 kr. 4 fr. 24 kr. 4 fr. 36 kr. Mosonyban.
„ uj bánsági 85½. 86. 86½ ftos. 4 fr. 6 kr. 4 fr. 36 kr. 4 fr. 42 kr. Mosonyban.
„ régi bácskai elhanyagolva 84½. 85 ftos 3 fr. 33 kr. 3 fr. 40 kr. Győrött.
„ uj bácskai 85. 86 ftos 3 fr. 52 kr. 3 fr. 72 kr. Győrött.

Rozs, régi magyar, váltózatlan 77. 78 ftos 2 fr. 10 kr. 2 fr. 15 kr. Győrött.
„ uj magyar, mérsékelt kinálás 78 79 ftos 2 fr. 20 kr. 2 fr. 25 kr. Győrött.

Árpa, osztrák; tartós árú 68. 80. 72 ftos 3 fr. — 3 fr. 10 kr. 3 fr. 24 kr. Bécsben.

Zab, régi magyar, kevésitett készlet 48. 50 ftos 2 fr. 8 kr. 2 fr. 12 kr. Győrött.
„ uj, ismét olcsóbban adódott. 44. 45. 47 ftos 1 fr. 54 kr. 1 fr. 57 kr. 1 fr. 63 kr. Győrött.

Tengeri, bánsági, jobban fizetve 80 81 ftos 2 fr. 10 kr. 2 fr. 15 kr. Győrött.
„ uj, májusig szállitandó, 99½ — 2 fr 5 kr.

Repce. a mult héti meglehetős eladásoknál fogva, a tulajdonosok ismét visszatartóbbak voltak, és ezen kevésért is, a mi kináltatik, magasabb árak követeltetnek; régi káposztás repce 7 fr. pp. (7 fr. 35 kr. oszt. ért.) Győrről elszállitva; uj repce 7¼ fr. pp. (7 fr. 61¼ kr. oszt. ért.) Bécsről elszállitva; csekélyebb minőségek 6¾ fr. pp. (7 fr. 8¾ kr. oszt. ért.) Győrről elküldve.

Repceolaj, finomitott. Állandó jó eladások következtében kész áru igen kerestetett, és ezért a minőség arányához 28½ fr. pp. (29 fr. 66¼ kr. oszt. ért.) egész 28½ fr. pp. (29 fr. 92½ kr. oszt. ért.) rögtön fizettetett; későbbi határidőkre csak vonakodva történtek eladások; néhány zárlat decemberre, és martiusra történt 28½ fr. pp. (29 fr. 92½ kr. o. é.) egész 28¾ fr. pp. (30 fr. 18¾ kr. ö. é.) áron.

Kiadó és felelős szerkesztő **Pesty Frigyes.**

Nyomatott **Hazay M. és fia Vilmos** betüivel Temesvárott.